

SPUNÎND O POVESTE

Unde începe și unde se sfârșește teatrul? Cum "trebuie" să arate o scriere literară spre a putea fi socotită operă dramatică? Dar un personaj, spre a putea fi învestit cu titlul de **dramatis persona**? Sînt numai cîteva întrebări care, de la Shakespeare încoace, prin Strindberg și Cehov, prin teatrul expresionist și prin teatrul absurdului, au primit - practic, dacă nu teoretic - răspunsuri ce contrazic violent normele **Poeticii** aristoteliene, luate încă, adesea, drept legi absolute. Sînt, totodată, numai cîteva din întrebările pe care le ridică lectura piesei lui Tankred Dorst, **Merlin sau Țara pustie** (Suhrkamp Verlag, 1981, 375 de pagini). Scene dialogate (teatru pur, așadar), alternînd cu fragmente ce descriu fapte, locuri și oameni (epică pură) și cu versuri (lirică pură); apoi, cîtece și citate din alte piese și poeme (Rowley, Lorenzo Masini, Brentano, Tennyson, Hölderlin)... Alcătuieste oare toată această materie eterogenă, "decupată" aproape cinematografic (Dorst e, de asemenea, scenarist și regizor de film) în secvențe mai lungi sau mai scurte, suportul dramaturgic al unei opere scenice? Da. Și această afirmație atît de categorică nu se întemeiază doar pe faptul că, după propria mărturisire a autorului, ideea piesei i-a fost sugerată de

vizitarea unui posibil **spațiu teatral** (o veche hală dezafectată din periferia hamburgheză), deci pe faptul că **Merlin** a apărut dintr-o **viziune de spectacol**, ci, mai ales, pe datele structurale, ideologice și estetice (poetice, ar fi mai corect spus) ale scrierii. Căci ceea ce propune dramaturgul german în această aparent simplă glosă modernă pe marginea "Romanelor Mesei Rotunde" este o metaforă a lumii, a lumii de azi și a lumii dintotdeauna, în care omul luptă fără odihnă cu soarta, dar mai ales cu sine însuși, sfîrșind, inevitabil, învins: de soartă și de sine însuși. Victoria (asupra cui, de fapt?) nu e de conceput nici măcar în ipoteza unui eventual pact cu Diavolul (înger căzut - de ce uităm mereu asta?), pentru că, oricum, Diavolul este cel care mînuiește pîrghiile marelui Joc. Magicianul Merlin, fiul Lui, se naște cu misiunea "de a-i elibera pe oameni". "Să-i eliberez pe oameni?" se miră el. "Să-i eliberezi pe oameni întru rău! Răul e natura lor" răspunde Tatăl. Și continuă: "Misiunea ta, Merlin, e să-i faci să nu le mai fie frică de rău". Reticent la început (este, totuși, pe jumătate om), Merlin ajunge, pe măsură ce conștiința puterii sale nelimitate îl îmbată (este, totuși, om pe jumătate!), să-și

împlinească bucurios misiunea. Cu atît mai mult cu cît nimeni și nimic nu i se opune. "Unde este Dumnezeu?" strigă Parzival "nebului", care străbate lumea căutîndu-l pe Atotputernic. Dumnezeu e pretutindeni, i se răspunde, în pietre, în copaci, în vietățile din jur. Pretutindeni înseamnă, de fapt, nicăieri. Este ceea ce, fără să și-o mărturisească, regele Arthur a înțeles de mult; iată de ce va încerca, la sfatul unui Merlin încă nepervertit, să întemeieze "o societate nouă, mai bună". În lipsa unei ordini divine, haosul trebuie învins măcar printr-o ordine omenească. Dar "visul de aur" al egalității dintre oameni se vadește o utopie aducătoare de nefericire, disperare, distrugere, moarte, la fel ca și visul regăsirii Graalului, visul iluminării, purității, desăvîrșirii. "Eliberat", omul știe doar să semene în juru-i pustiul. E o viziune amară, sumbră chiar, pe care o înseninează doar credința în forța de supraviețuire a dragostei, singura "proprietate" umană asupra căreia Diavolul pare că nu-și poate "extinde activitatea"; Merlin însuși sfîrșește prin a fi învins de ea, iar iubirea dintre Sir Lancelot și regina Ginevra străbate neatinsă spațiul și timpul, trăind și după stingerea celor doi. Dragostei îi închină Merlin, în piesă, ultimele cuvinte. Desigur, aceste cîteva coordonate pe care le-am schițat aici nu epuizează nici pe departe complexitatea de idei a piesei. Cu atît mai puțin pot ele sugera extraordinarul farmec al scriiturii lui Dorst, în care notația crud-realistă, adesea ironică, se îmbină cu splendoarea imaginii poetice, cu finețea și adîncimea analizei caracterelor, cu gingășia și violența limbajului. Fără îndoială, Tankred Dorst este astăzi unul dintre cei mai importanți dramaturgi din lume, comparabil, în aria prozei românești, cu Günther Grass, conaționalul său, dacă nu chiar cu aproape legendarul Gabriel Garcia Márquez.

Aducerea pe scenă a unei lucrări atît de

ACOLADE • ACOLADE

MERLIN de Tankred Dorst • Teatrul "Lucia Sturdza Bulandra" • Traducerea: Ioana Crăciun • Data premierei: 27 februarie 1991 • Regia: Cătălina Buzolanu • Decor: Romulus Feneș • Costume: Nina Brumușilă • Distribuția: Gheorghe Dîncă (Merlin, Diavolul), Marlana Mihaș (Hanna, Regina Ginevra), Valentin Uriteșcu (Clovnul, Timplarul, Sir Kay, Dagobert), Ion Cocieru (Regele Arthur), Ioana Pavelescu (Arthur copil, Sir Gareth, Jeschute), Marcel Iureș, Claudiu Stănescu (Sir Lancelot du Lac), Răzvan Vasilescu (Sir Mordred), Doru Ana (Sir Gawain, Cutia de tablă), Constantin Drăgănescu (Sir Agravain, Rotschild), Răzvan Ionescu (Parzival), Mirela Gorea (Herzeloide, Sir Galahad, Moartea, Isolda), Cornel Scripcaru (Sir Orilus, Domnul în violet), Patric Petre Marin (Sir Lamorak), Mihai Constantin, Adrian Ciobanu (Sir Beauface, Un golan sulemenit), Ștefan Bănică jr. (Sir Persant, Un golan sulemenit), Liviu Pancu (Sir Iwain, Un fante), Alice Barb (Menestrelul, O prostituată), Oana Pellea (Elaine, Viviane), Dan Aștilean (Mark Twain).

"BULANDRA"

ÎNVIAGEM TIMPUL SAU TIMPUL NE ÎNVIAGE?

Puține pagini ale literaturii universale te trimit cu gîndul la teatru, la spațiul magic al scenei, cu mai mare precizie decît **Rorhanele Mesei Rotunde**. Aici totul e spectacol: spațiul desfășurării acțiunii, situațiile, personajele, imaginile, dar mai cu seamă Cuvîntul. Spectacol liric sau grotesc, patetic, suav și înfricoșător, naiv și rafinat, hazliu sau deznădăjduit - mereu spectacol.

Pornind către Graal-ul pe care-l reprezintă o dramatizare a **Romanelor**, Tankred Dorst n-a uitat înța, dar s-a lăsat sedus (nici nu era de mirare!) de drum, de meandrele lui, de nenumăratele poteci și

potecuțe - toate adevărate și toate amăgitoare - ce se desprind din albia principală. Rezultatul este un text enorm, de sute de pagini, cu o structură mai curînd cinematografică. Un text din care, pentru a-l reprezenta pe o scenă, trebuie să faci, de fapt, un alt text (lucru, altfel, lesne de realizat, tocmai datorită acestei compoziții cinematografice). Și, fără îndoială, efortul se justifică, opera dramatică a lui Dorst avînd însemnate calități. Una dintre ele, dacă nu cea dintîi, este descifrarea aventurilor prin care trec cavalerii Mesei Rotunde dintr-un unghi nu atît contemporan cît "atemporal". Și cînd

spunem "atemporal" nu ne gîndim la imposibilitatea plasării într-un moment anume - al istoriei sau al legendei -, ci la capacitatea de a transgresa timpul neignorînd frontierele unei (sau unor) epoci, ci absorbindu-le. Piesa care începe cu o naștere - a lui Merlin - și se încheie cu o moarte - tot a lui - vorbește, paradoxal, despre lucruri, despre fapte, despre sentimente, ce n-au început și nici sfîrșit. Nu numai despre iubire, ură, gelozie, admirație, devotament, trădare, ci și despre înălțătoarea, mistuitoarea, permanenta nevoie de ideal. Aspirația spre ideal - deci spre o sublimă imposibilitate - străbate epocile, timpul, civilizațiile, dînd un rost, o ordine de înțelesuri unei zbateri necurmate, care altfel ar părea, poate, zadarnică. Pentru cavalerii Mesei Rotunde, idealul era regăsirea Graalului, cupa lui Cristos la Cina cea de Taină; mai tîrziu era eliberarea Sfîntului Mormînt;



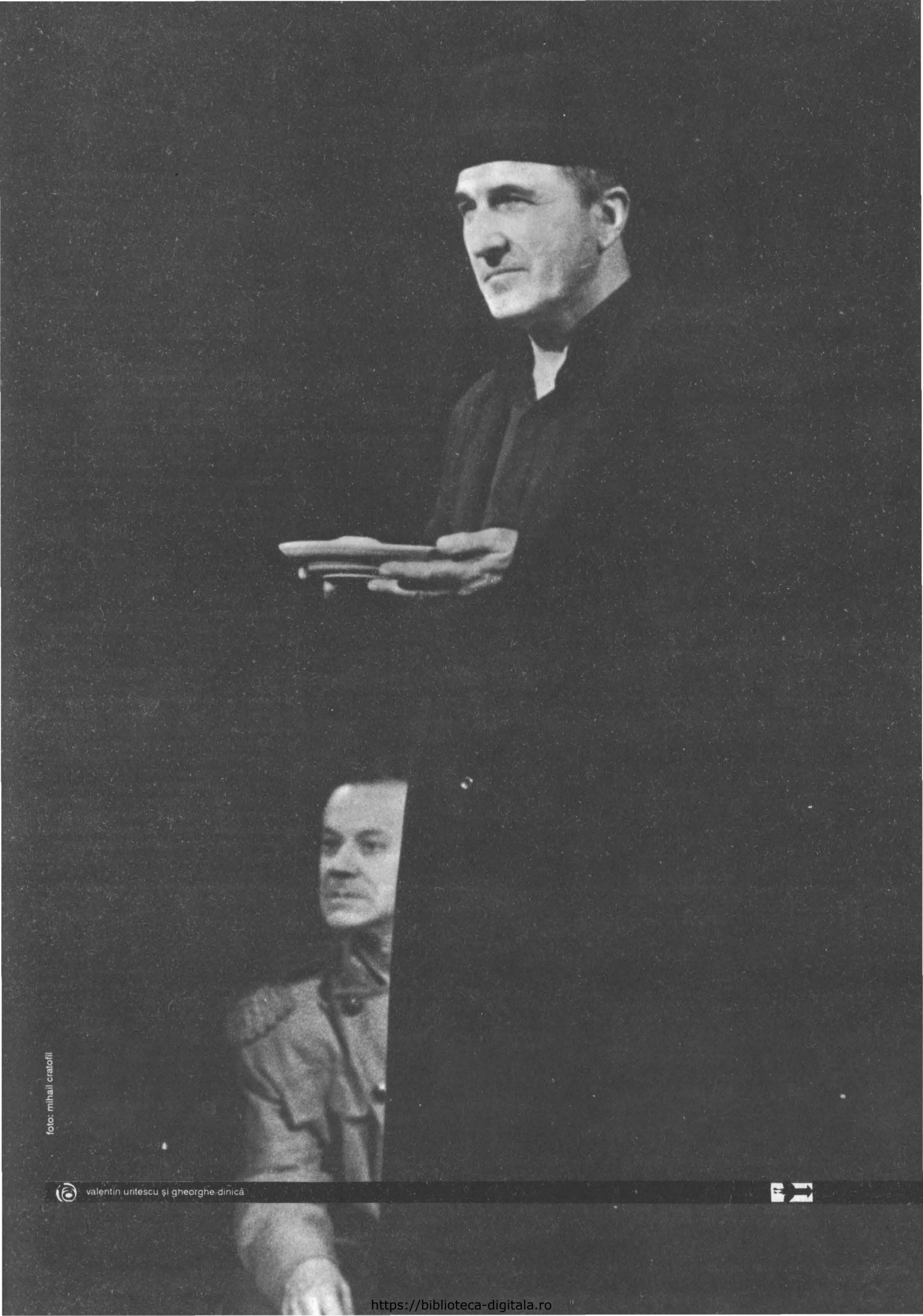


foto: mihael cratioff




valentin urtescu și gheorghe dinică





foto: mihail cratoșii

 mariana mihuț

bogate și atât de ample (după un calcul al autorului, reprezentarea integrală a textului ar dura în jur de opt ore) înseamnă, evident, o aventură; pe cât de plină de capcane, pe atât de ispititoare însă. De aceea, ne miră întrucîtva faptul că Teatrul "Bulandra" și regizoarea Cătălina Buzoianu - care aveau în proiect de o bună bucată de timp reprezentarea acestei piese - nu și-au asumat riscul unui spectacol-maraton, care să fi durat, eventual, de dimineață pînă seara sau care să se fi desfășurat, în cel mai rău caz, în două seri succesive. Cu reclama necesară, sîntem siguri că un astfel de eveniment teatral ar fi atras din plin publicul pe care îl merită piesa și, în general vorbind, regizoarea și teatrul. S-ar fi evitat astfel amputarea unor părți masive din text lucru ce îl văduvește aproape cu totul de poezia unică pe care o emană la lectură. Căci, trebuind să conserve episoadele cu un conținut indispensabil înțelegerii tramei (legende de Mesei Rotunde nu sînt prea familiare publicului românesc), Cătălina Buzoianu s-a văzut silită să renunțe la (prea) multe dintre acelea care țeseau tocmai aura metaforică a subiectului propriu-zis și care constituie, în fond, partea de contribuție creatoare a dramaturgului la expunerea unei legende totuși cunoscute, măcar din cele cîteva filme "trase" din ea. Operațiunea, nu tocmai delicată, s-a dovedit în cele din urmă, din păcate, și inutilă, fiindcă, pentru cine nu are cît de cît idee despre "acțiunea" poveștii și identitatea personajelor, ambele rămîn destul de neclare în spectacol, care, oricum, durează peste patru ore. Dar dat fiind că, zice-se, criticul nu are căderea să-i "învețe" (!) pe realizatori ce ar fi trebuit să facă, ci doar pe aceea de a comenta ce au făcut deja aceștia, ne oprim aici cu observațiile-sugestii și ne limităm la observații pure și simple. Una dintre cele mai la îndemînă se referă la non-

ACOLADE

ACOLADE

ACOLADE

ACOLADE

apoi a fost altceva, așa cum altceva fusese înainte de cavaleri. Nevoia irepresibilă de a atinge idealul rămîne sublimă - și acest lucru îl spune foarte bine piesa lui Dorst - chiar dacă, adesea, drumul e presărat cu crime, cu sperjururi, cu lașități, chiar dacă, inevitabil, țelul rămîne neatins. Ce-ar însemna viața fluturului fără flacăra lămpii către care se aruncă într-o mereu repetată sinucidere? O zi în plus, poate, sau doar o clipă, dar trăite în întuneric...

Montînd Merlin la Teatrul "Bulandra", regizoarea Cătălina Buzoianu pare a fi căzut exact în capcana pe care nici autorul piesei nu a reușit s-o evite: sedusă de generoasele virtuți scenice ale materialului literar, nu a avut tăria să renunțe la unele secvențe, să reducă din altele, astfel încît prima observație ce se impune privește lungimea spectacolului. Și e prima, pentru că reproșul nu vizează,

neapărat, durata, cît impresia generală pe care o lasă reprezentația: deci, nu atît timpul obiectiv, cît timpul subiectiv. Arborescent, ramificat, cu nesfîrșite sinuozități, materialul dramatic ajunge uneori să nu mai fie perfect stăpînit și atunci, în loc de luxurianță a expresiei, se poate vorbi de încărcare excesivă, în loc de complexitate sesizăm mai curînd complexitatea liniilor. Fiind prea multe poveștile, pierdem din vedere povestea, fiind prea numeroase variantele (chiar dacă ispititoare, majoritatea) rătăcim drumul principal. Claritatea firului narativ, totdeauna importantă, era în acest caz esențială, pentru că publicul de azi nu mai e familiarizat cu "trecutele vieți" ale Regelui Arthur și ale celorlalți cavaleri, ale Reginei Ginevra cea cu ochii verzi sau ale fascinantului Merlin. Scenele cele mai bune ale spectacolului rămîn exact acelea în care desenul e clar, ritmul strîns,

evoluția precis gradată - un exemplu e confruntarea între Regina Ginevra (Mariana Mihuț) și tînăra Elaine (Oana Pellea), scenă robustă din punct de vedere regizoral și excelent interpretată de cele două actrițe.

Linia spectacolului - ușor "tremurată", cum spuneam, din cauza deselor ocoluri și paranteze - este împovărată într-o oarecare măsură și de "aduceri la zi" inutile, pe care, în ceea ce ne privește, nu le-am gustat. Nu credem că-și află locul în spectacol aluzii cuprinse în cuvinte sau fraze precum: "Inter-Mercato", "Teroristule", "Ești ziarist? Ai cerut protecția? Afară!", "Vin turiștii", "Franța e cu noi" și multe altele. Nu-și află locul mai ales într-un spectacol semnat Cătălina Buzoianu, regizoare ce poate fără îndoială să exprime cu subtilitate, cu încărcătură artistică, orice gînd, oricît de "cotidian" ar fi acesta, disponibilitate dovedită cu

funcționalitatea decorului conceput de Romulus Feneș și a cărui realizare, din câte știm, a durat foarte mult. Remarcabil de expresiv altminteri (deși nu deosebit de plăcut la vedere), acest decor, al cărui element principal e un om uriaș, culcat pe spate într-o poziție ce poate sugera în același timp nașterea, moartea și prăbușirea, impune spectacolului, prin imposibilitatea de a fi manevrat, o desfășurare, să-i zicem așa, statică. E drept, regiunea a încercat să exploateze cât mai inteligent spațiul Sălii "Toma Caragiu" (sînt folosite pentru joc scările de acces, îngustul balcon etc.), dar centrarea imaginii plastice a montării în jurul acestei enorme și imobile statui doborâte apasă parcă asupra jocului actoricesc, împiedicîndu-l, curmîndu-i fluiditatea, aplatizîndu-i relieful. Dimpotrivă, costumele Ninei Brumușilă - inventive, precis caracterizante și discret persiflante - se adecvează perfect notei dominante a fiecărui personaj, înlesnind portretizarea (cele, mai izbutite mi s-au părut veșmintele Ginevrei, ale lui Sir Lancelot și ale lui Parzival). Combinată cu lipsa de coerență a "scenariului", masivitatea posacă a decorului grevează serios asupra ritmului și cursivității spectacolului, făcîndu-l, pe lungi porțiuni, destul de greu de urmărit. Este o realitate la care "contribuie" și jocul unora dintre interpreți, iar contribuția decisivă îi aparține, cu regret o spunem, marelui actor Gheorghe Dinică. Avînd de lucrat "la două războaie" foarte complicate (rolul titular și rolul Diavolului - idee nu tocmai fericită), Dinică îl desenează pe Merlin cu mîna sigură dar, parcă, dintr-o singură linie - aceea (comodă, căci des uzată de interpret) a detașării sarcastice. Personajul nu evoluează nicicum, el se naște cinic și moare cinic, nu are nuanțe, umbre sau lumini și, la urma urmei, se deosebește atît de puțin de funestu-i tată încît în unele momente nici nu mai știi

care dintre ei e în scenă. Impresia globală este că Gheorghe Dinică joacă tot timpul la jumătate din "capacitatea" sa. Păcat... Un reproș asemănător - pe care l-am formulat însă mai puțin drastic - i se poate aduce lui Marcel Iureș, al cărui Lancelot este cam mereu plictisit, blazat, obosit. În sine, această linie de joc putea fi foarte interesantă; ea distonează însă cu stilul spectacolului. Ca dovadă, interpretarea lui Claudiu Stănescu (în același rol) mult mai "angajată", mai suplă și mai caldă, nu numai că îl așază pe erou în altă lumină, dar modifică mult - și în bine! - întreaga reprezentare, care capătă un plus de încheiere și de prospețime. O plăcută surpriză furnizează, în rolul Arthur, Ion Cocieru; sobru, exteriorizînd cu măsură și inteligență sufletul chinuit al personajului, actorul aduce spectacolului o notă de echilibru cît se poate de necesară. Oana Pellea realizează (în Elaine) o veritabilă piesă de bravură, participînd creator astfel la unul dintre cele mai reușite momente ale montării. Executînd, la rîndu-i, un tur de forță (în patru roluri foarte diferite), Mirela Gorea joacă fără reproș, dar pericolul manierizării parcă - parcă începe să-și arate colții din cîte un ungher. Întrucîtva depășit (mai ales sub aspect vocal) de solicitările unui rol extrem de dificil (Sir Mordred) - căruia i s-a tăiat, de altfel, un superb moment - apare Răzvan Vasilescu. Tot în cadrul ipostază, Valentin Uritescu ne reconvinge de vigurosul său talent, mai ales în chip de Clown. Apar, de asemenea, în mai multe roluri - și, în ansamblu, evoluează foarte bine - Doru Ana, Ioana Pavelescu, Constantin Drăgănescu, precum și proaspeții "societari" ai Teatrului "Bulandra" Cornel Scripcaru (cu o inspirată schiță de compoziție), Dan Aștilean, Mihai Constantin și, în același rol, Adrian Ciobanu (cu o plastică facială și corporală superioară), Patric Petre Marin, Ștefan Bănică jr. și încă studentul

Liviu Pancu. O muzică inspirată, compusă de Maia Ciobanu, cîntă melodios Alice Barb (Menestrelul). Dar laurii pentru interpretare actoricească li se cuvin, în acest spectacol, lui Răzvan Ionescu și, mai ales, Marianei Mihuț. Frămîntat și pătimaș, ingenuu și crud, Parzival e jucat de Răzvan Ionescu la tensiunea maximă; actorul nu-și cruță nici un efort, se dăruiește cu totul eroului fără însă a-și pierde nici o clipă controlul asupra vocii, gesturilor, atitudinilor; cu acest rol, Răzvan Ionescu se afirmă ca un artist împlinit, matur. În ce o privește pe Mariana Mihuț, sînt aproape incredibile naturalețea și ușurința cu care ea transmite, printr-o privire, printr-o intonație, printr-o mișcare infimă, întreaga biografie a unui sentiment ori a unei stări de spirit; tandrețea și ura, causticitatea și disperarea transpar cu egală pregnanță pe chipul și în vocea ei; și cu egal farmec. Grație Marianei Mihuț, regina Ginevra devine, indiscutabil, figura de neuitat a spectacolului. Un spectacol căruia, pînă aici, i-am adus reproșuri deloc mărunte. Și totuși...

Și totuși există în Merlin "ceva" care te atrage și, uneori, te fascinează. Este, poate, plăcerea (tipic feminină, vorricana unii) a Cătălinei Buzoianu de a nara scenic, de a povesti teatral; povestea e uneori palpitantă, altele puțin dezlînată, întotdeauna însă e frumos spusă; fiecare personaj e pus în valoare, din fiecare peripeție se extrage un sens, o semnificație. Această plăcere, aproape senzuală, de a povesti îl contamenează și pe spectator, care uită de timp, de necazuri, de tot și, ca un copil ce nu se îndură să adoarmă pînă nu află sfîrșitul basmului, se scutură de moleșeala ce-l cuprinde cîteodată și întreabă: "Și pe urmă? Ce s-a mai întîmplat?". Iată de ce regret ezitarea Cătălinei Buzoianu de a ne spune povestea pînă la capăt.

ACOLADE

ACOLADE

ACOLADE

ACOLADE

strălucire, nu o dată, și în această montare. Păcat însă că, din cauza monturilor prea complicate, "apele" pietrelor riscă să-și piardă din strălucire. Dorst scria, referindu-se la lungimea piesei sale: "Asistînd la un spectacol cu Merlin, trebuie să simți istoria, să simți cum curge timpul și totodată să te desprinzi de această curgere, să învingi timpul". Dar dacă - întrebăm noi, spectatorii - timpul e cel ce ne învinge?

Din punct de vedere al distribuției, Merlin aliniază o garnitură actoricească nu numai amplă, dar și remarcabilă, cuprinzînd nu unul ci mai multe capete de afiș. Nici o vădită eroare de distribuție, nimeni nu ratează, clar, rolul și totuși, paradoxal, și la acest capitol rămîi cu o ușoară, foarte ușoară senzație de insatisfacție. În rolul titular, Gheorghe Dinică e bun, e foarte bun și în mod deliberat nu căutăm un atribut mai sofisticat, mai

"elevat critic" pentru interpretarea sa. Și totuși... Și totuși, nu ne surprinde cu nimic, nu ne uimește, nu ne obligă să constatăm că talentul său mai are o fațetă pe care nu o cunoșteam, așa cum se întîmplă mai totdeauna cu rolurile încredințate acestui actor de mare vocație. E bun, e foarte bun, dar nu ne contrazice așteptările în nici un sens, nu ne răvășește "sertărașele" cu care am venit de acasă. Pregnantă, împlinită, ni s-a părut interpretarea Marianei Mihuț, actrița conferind o necesară ordine interioară personajului, liniilor sale de forță. Evoluții consistente ca semnificație, bine articulate ca expresie, semnază, de asemenea, Oana Pellea și Valentin Uritescu. În Parzival nebunul, Răzvan Ionescu acoperă o bună parte din țesătura de simboluri, înțelesuri, trăiri în care se învâluie minunatul său personaj; rămîne, însă, o parte neacoperită, și nu cea mai

neinteresantă. Ne-au convins în mică măsură Ion Cocieru, Marcel Iureș și Mirela Gorea, autori ai unor portrete scenice credibile desenate dar statice, neanimate. Expresiv dar puțin monocord - Doru Ana. Monocord și prea puțin expresiv - Răzvan Vasilescu. O partitură mai puțin generoasă, dar de care s-a achitat meritoriu i-a revenit Ioanei Pavelescu. Neconcludente, din păcate, cînd n-au fost chiar nepotrivite, contururile scenice trasate de Constantin Drăgănescu, Cornel Scripcaru, Patric Petre Marin, Mihai Constantin, Ștefan Bănică jr., Dan Aștilean.

Foarte frumoase și într-adevăr expresive sînt costumele Ninei Brumușilă. Șocant, promițător dar din păcate insuficient folosit, decorul semnat de Romulus Feneș.

■ CRISTINA DUMITRESCU

